

Výročná správa Nadácie za rok 2000

OBSAH

Organizačná štruktúra

Úvod

Aktivity v roku 2000

Výcvikový program obhajovania ľudských práv

Menšinové práva a výcvik v ich obhajovaní

Konštitucionalizmus v strednej a východnej Európe

Cesta do Európy

Tolerantne do Európy

Letný tábor tolerancie 2000

Centrum ľudských práv: Ľudské práva pre každého

Právna pomoc mimovládny organizáciám

Jesenná škola ľudských práv 2000

Právo na každý deň

Monitoring dodržiavania zákona o slobodnom prístupe k informáciám a jeho medializácia.

Zákon o prístupe k informáciám pre environmentalistov

Finančná správa za rok 2000

Príjmy

Výdavky

Záver

Organizačná štruktúra:

Účtovná agenda	Revízorka
Koordinátori projektov	Spolupracujúci experti
Spolupracujúci študenti	Spolupracovníci

Správna rada:

Dušan Ondrušek, Klára Orgovánová, Jana Plichtová, Radoslav Procházka, Vladimír Raiman, Viliam Zeman (predseda)

Správkyňa nadácie:

Šarlota Pufflerová (zároveň štatutárna zástupkyňa)

Účtovná agenda:

Ľudmila Pauková

Revízorka:

Jana Kresáková

Koordinátori projektov:

Zuzana Dlugošová, Tomáš Kamenec, Mária Kolíková, Marcela Mezianová, Diana Némethová, Šarlota Pufflerová

Spolupracovníci:

Daniel Balko, Andrej Bartosiewicz, René Bílik, Zuzana Boledovičová, Tomáš Bóna, Božena Budiská, Juraj Buzalka, Jana Debrecéniová, Ladislav Ďurkovič, Ladislav Fekete, Juraj Frolkovič, Michaela Galvánková, Jozef Gál, Marián Gazdík, Vladimír Gažo, Jozef Halász, Marcela Hanúsková, Viera Hoffmanová, Ľudovít Holma, Zuzana Hradileková, Daniela Hudečková, Tibor Hujdič, Ľubica Húsková, Jozef Jaroš, Mária, Jendeková, Monika Kaliská, Róbert Kaliský, Martin Kerak, Eva Kovačechová, Mojmír Kubík, Andrej Králik, Oľga Kurucová, Eva Kusá, Martin Kuštár, Adriana Lamačková, Juraj Lukáč, Martin Machala, Viera Machalová, Zuzana Macková, Daniela Mareková, Juraj Marušiak, Katarína Mezianová, Magdaléna Mezianová, Pavol Mišiga, Martin Mozola, Juraj Németh, Jozef Novák, Roman Oleksík, Ladislav Oravec, František Osvald, Irena Pakošová, Peter Pančuchár, Andrea Pančuchárová, Juraj Pauko, Martina Pavlíková, Stanislav Pazderka, Marica Pecníková, Zuzana Petříková, Andrea Rezková, Silvia Rigová, Zuzana Valentovičová, Nataša Slobodníková, Jarmila Svitekova, Stanislav Šaling, Tibor Švajko, Dana Šteffeková, Silvia Šujanová, Daniela Telepková, Jana Tinková, Pavol Trgiňa, Ľubica Valentovičová, Anna Vaňová, Peter Varečka, Patrik Vasil', Róbert Vitáloš, Vladimír Vranovič, Beáta Vrzgulová, Marcel David Zajac, Mária Závodná

Spolupracujúci experti:

Ladislav Bristenský, Zuzana Fialová, Ľudmila Gajdošíková, Peter Hrnčiar, Ján Hrubala, Vladimír Hutta, Maria Kedzierska, Ján Kľučka, Stela Kubeková, Jozefína Machajová, David

Mc Quoid Mason, Igor Obuch, Klára Orgovánová, Monika Platek, Viktor Pronkin, Ivan Rapoš, Bohumil Repík, Ján Svák, Ján Šikuta, Daniel Šváby, Kvetoslava Vrzgulová, Milan Zacharovský, Pavol Žilinčík

Študenti:

Katarína Bašistová, Martin Dobák, Dagmar Fillová, Katarína Fízelová, Marek Harakal', Marek Hrouda, Ján Humaj, Blanka Jacková, Jiří Kopal, Mária Kostická, Peter Lamačka, Libor Lička, Veronika Mariothová, Jana Morávková, Vlado Pirošík, Kristína Poláková, Alexandra Pribišová, Ľubomír Ruttkay, Juraj Sciranko, Daniela Sciranková, Viera Sovová, Jana Štelbacká, Juraj Wallner, Peter Wilfling, Dušan Zachar,

ÚVOD

Rok 2000 priniesol nové možnosti podieľať sa na verejnej politike v našej krajine. Existujúce projekty a skúsenosti nadobudnuté v priebehu ich realizácie nám vytvorili priestor pre aktívne zapojenie sa do prípravy progresívneho zákona o prístupe k informáciám i do začínajúcej verejnej diskusie o ombudsmanovi a inštitucionalizácii ochrany ľudských práv v rámci pripravovanej novely Ústavy SR. Pre všetky tieto aktivity ako aj pre naše angažovanie sa v iniciatíve Ľudia proti rasizmu bola charakteristická intenzívna spolupráca a koordinácia s ostatnými mimovládnyimi organizáciami aktívnymi v danej sfére.

Spoločným úsilím mnohých poslancov NR SR, občianskych aktivistov, i občanok a občanov Slovenska, ktorí napísali tisíce pohľadníc s vizuálom kampane a heslom "Čo nie je tajné je verejné", bol napokon prijatý občiansky návrh zákona o slobodnom prístupe k informáciám. V roku 2001, kedy zákon začne byť účinný, bude však záležať opäť na nás občanoch a občiankach ako efektívne a dôsledne bude zavádzaný do každodennej praxe. Má priniesť občanom Slovenska nové možnosti podieľať sa na správe vecí verejných čiže vlastných. Môžu lepšie sledovať ako volení predstavitelia, štátna moc i verejná správa narába s verejnými prostriedkami čiže peniazmi získanými od občanov prostredníctvom daní a iných poplatkov. Proces zavádzania zákona do praxe bude potrebné monitorovať, aby verejnosť získala konkrétnu predstavu jednak o uplatňovaní aktívnej politiky informovania občanov a o prístupe verejnej správy ku komunikácii s občanmi.

V rámci našich právnych programov sme sa v roku 2000 usilovali o ďalšie prehĺbvanie právneho vedomia prostredníctvom vzdelávania a výcviku i poskytovaním právnej pomoci jednotlivcom, skupinám občanov i mimovládnyimi organizáciami. Okrem cieľových skupín pre naše programy už tradičných, učiteľov a študentov práva, sme v tomto roku v širšej miere oslovili aj ľudí pracujúcich v iných profesiách, pre ktoré sú poznatky o ľudských právach a spôsobilosti ich obhajovania nemenej dôležité. Prizývali sme sociálnych pracovníkov, žurnalistov, predstaviteľov verejnej správy i mimovládnyimi organizácií. Neobišli sme ani študentov humanitných smerov a pracovali sme aj so študentmi stredných škôl z prihraničných oblastí Slovenska, Maďarska a Rakúska. Opäť sme uskutočnili letný tábor pre deti rôznych národností, tento krát obohatený o tradičné remeslá našich predkov.

Výročná správa obsahuje stručný popis aktivít jednotlivých projektov. Medzi riadkami sa dá čítať o vysokom pracovnom nasadení všetkých pracovníkov a spolupracovníkov našej nadácie i o nadšení s akým sa v rôznych zoskupeniach a tímoch snažili čo najlepšie a s čo najväčším účinkom pôsobiť pre dobro vecí verejných a v zmysle poslania našej organizácie. Je zrejmé, že bez množstva dobrovoľníckej práce a bez našich podporovateľov, by sme nemohli uskutočniť všetky náročné plány a predsavzatia, ktoré

sme si pre tento rok vytýčili. Všetkým, ktorí akokoľvek prispeli k úspechom v našom spoločnom úsilí patrí vďaka.

V Bratislave, 20. januára 2001 Šarlota Pufflerová

Výcvikový program obhajovania ľudských práv

Výcvikový program realizovaný v rámci tohto projektu bol určený pre ľudí, ktorí majú záujem získať poznatky o ľudských právach a praktické zručnosti na ich uplatňovanie v každodennej praxi. Sériu štyroch podujatí pre dve skupiny účastníkov výcviku, ktorú sme organizovali v rámci projektu v roku 1999, bola zameraná na rozšírenie vedomostí o domácich i medzinárodných dokumentoch, nástrojoch a mechanizmoch ochrany ľudských práv - v európskom kontexte i v systéme OSN.

V poslednej sérii výcvikových kurzov, ktorá sa uskutočnila vo februári 2000 v Liptovskom Jáne sme kládli väčší dôraz na spôsobilosti pri obhajovaní ľudských práv. Zamerali sme sa preto aj na komunikačné zručnosti (vyjednávanie, presvedčanie, lobovanie) v obsahovom kontexte situácií, kedy sú porušované ľudské práva. Väčšina z nich bola modelová a opierala sa o údaje i udalosti so skutočných prípadov, ktoré sa udiali u nás na Slovensku. Program trojdňového výcvikového kurzu bol rovnaký pre obe skupiny. Pozostával z 12 blokov (jeden trval priemerne 90 minút) vedených skúsenými psychológmi, odborníkmi na komunikáciu (Milan Zacharovský, Igor Obuch) v partnerstve s právnikmi z našej nadácie (Maria Kolíková, Tomáš Kamenec, Zuzana Dlugošová).

Účastníci na začiatku každého bloku dostali stručný popis situácie pripravený právnikmi. Potom sa rozdelili do menších skupín podľa rolí v modelovej situácii: predstavitelia samosprávy, občania, novinári, polícia a pod. V jednej z modelových situácií účastníci presvedčali predstaviteľov samosprávy o zriadení azylového domu pre týrané ženy a učili sa tak ako lobovať na miestnej úrovni v mene záujmov znevýhodnených spoluobčanok a ovplyvňovať rozhodovací proces v orgánoch samosprávy. V inej modelovej situácii vyjednávali občania s predstaviteľmi modelovej obce o podpornom programe pre bezdomovcov a bývalých väzňov, ktorý nie je dobre prijímaný jej obyvateľmi. Prípady ukázali množstvo predsudkov stále prítomných v našej spoločnosti a naznačili zložitú vnútornú rozporov i konfliktov medzi aktérmi: v tomto prípade volenými predstaviteľmi obce zastupujúcimi záujmy občanov a aktivistami, ktorí obhajujú verejné záujmy. Ďalšie simulované prípady sa týkali problémov s porušovaním ľudských práv v environmentálnej sfére, napr. práva združovať sa, slobody prejavu a práva na informácie.

Začiatkom roku 2000 niektorí účastníci výcvikových kurzov začali pracovať na vlastných menších projektoch. Komunikovali sme prostredníctvom emailovej konferencie: najprv sme im poslali osnovu návrhu projektu a stručný návod ako napísať projekt tak, aby obsahoval všetko dôležité pre jeho realizáciu. Počas kurzov prebehli modelové súťaže o malé granty, do ktorých boli účastníci kurzov zapojení jednak s vlastnými malými projektmi, ale tiež v roli posudzovateľov a členov výberovej komisie. Pri prezentácii projektov získali ich navrhovatelia cennú spätnú väzbu od ostatných účastníkov, ale aj od lektorov – právnikov a psychológov. Úspešné boli najmä tie projekty, ktoré sa orientovali na deti a mládež, prevažne v detských domovoch alebo re-edukačných zariadeniach. Táto aktivita pomohla oboznámiť účastníkov nášho programu s procedúrou prideľovania grantov a pripraviť ich na samostatné podávanie vlastných projektov zameraných na obhajovanie ľudských práv v budúcnosti.

Názory účastníkov sme mapovali a priebežne vyhodnocovali pomocou krátkych dotazníkov zameraných najmä na spätnú väzbu na ponúkaný program. Tak ako nám zistené údaje na začiatku projektu pomohli identifikovať potreby účastníkov výcvikových kurzov a pripraviť program kurzov doslova "na mieru", v závere programu sme získali obraz o jeho silných a slabších stránkach z pohľadu účastníkov, námety na pokračovanie aktivít tohto typu i povzbudenie do ďalšej práce. Potešujúce bolo, že väčšina absolventov programu sa ním cítila motivovaná pokračovať vo svojom snažení ďalej si

rozširovať si poznatkovú bázu v oblasti ľudských práv. Čo si skutočne ceníme je odhodlanie mnohých stať sa občanmi aktívne sa zasadzujúcimi za ochranu ľudských práv na Slovensku.

Projekt bol finančne podporený Radou Európy v rámci Programu budovania dôvery.

Koordinátorka projektu: Šarlota Pufflerová

Menšinové práva a výcvik v ich obhajovaní

V rámci projektu boli v roku 2000 pripravované zdrojové publikácie a materiály pre ďalšie tri výcvikové kurzy, ktoré sa uskutočnili podľa plánu. Skupina expertov spolupracujúcich s nadáciou sa pravidelne stretávala a koncentrovala svoje úsilie aj na prípravu koncepcie výcvikového programu modifikovaného podľa potrieb jednotlivých skupín účastníkov: ľudí, ktorí majú záujem získať jednak poznatky o ľudských právach a právach menšín, ale chcú tiež rozvíjať praktické zručnosti pri ich uplatňovaní vo svojej každodennej práci v rôznych profesiách. Ide o sociálnych pracovníkov, žurnalistov, aktivistov mimovládnych organizácií, pracovníkov štátnej správy a samosprávy ako aj študentov humanitných odborov a príslušníkov menšinových komunit. Zamerali sme sa najmä na problematiku monitorovania ľudských práv vo všeobecnosti, najmä však vzhľadom na medzinárodné dokumenty, nástroje a mechanizmy ochrany ľudských práv v systéme OSN i v rámci pôsobnosti Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd .

Spolu s predstaviteľmi ďalších mimovládnych organizácií sme sa podieľali na mnohých aktivitách a pracovali vo viacerých neformálnych pracovných skupinách zameraných na presadzovanie ľudských práv garantovaných Ústavou SR: naša organizácia bola súčasťou Iniciatívy za prijatie dobrého zákona o slobodnom prístupe k informáciám, iniciatívnej skupiny mimovládnych organizácií Za silného ombudsmana, angažovali sme sa v propagácii klinického vzdelávania na právnických fakultách, v kampani Ľudia proti rasizmu a pod. Spolupracovali sme so študentmi práva, ktorí samostatne organizovali na pôde fakulty verejné diskusné fóra na rôzne témy napr. o slobodnom prístupe k informáciám, spolunažívaní s rómskou menšinou, homosexuálnych partnerstvách. Pracovníci nadácie vycestovali do regiónov a zúčastnili sa diskusných stretnutí s občanmi na tému prístupu k informáciám (Trnava, Bytča, Žilina, Banská Bystrica). Spoločne s ďalšími mimovládnymi organizáciami sme naštartovali masívnu vzdelávaciu a propagačnú kampaň vo verejno-právnych i súkromných médiách – tlačných i elektronických. V jej závere občania poslaním pohľadnice do NR SR vyjadrovali podporu občianskemu návrhu zákona o prístupe k informáciám. Na jeho príprave sa podieľali aj právnici pôsobiaci na pôde našej nadácie, ktorí úzko spolupracovali s predkladateľmi zákona – poslancami NR SR. Návrh bol pripravený na základe deviatich občianskych princípov prístupu k informáciám, ktoré podporilo 120 mimovládnych organizácií. Najdôležitejší z nich, "čo nie je tajné, je verejné", sa stal ústredným sloganom kampane. Zákon bol prijatý v máji 2000 a je účinný od 1. januára 2000.

Spolupodieľali sme sa na príprave programu a vedení workhopu na tému ombudsman v rámci konferencie Etika vo verejnej správe organizovanej Úradom vlády SR v kooperácii s Programom PHARE v marci 2000. Skupina účastníkov, medzi nimi i ombudsman zo Slovenska, sformulovala v závere dvojdnovej práce základné princípy inštitucionalizácie ochrany ľudských práv na Slovensku, ktoré si neskôr osvojilo a otvoreným listom poslancom NR SR podporilo pri schvaľovaní novely ústavy viac ako 100 mimovládnych organizácií.

Na pôde nadácie bola pripravená situačná (tieňová) správa o naplňaní Rámcového dohovoru o ochrane národnostných menšín, ktorá bola distribuovaná nielen na Slovensku, ale po preložení do angličtiny bola zaslaná Monitorovacej komisii Rady Európy v Štrasburgu. Pracovníci nadácie sa napokon aj osobne stretli s členmi tejto komisie počas jej misie v Slovenskej republike vo februári 2000.

Tri trojdňové výcvikové kurzy sa uskutočnili v Liptovskom Jáne (v máji 2000) a na Donovaloch (v septembri a v novembri 2000). Prvé dva sa zameriavali viac na prehĺbenie vedomostí o medzinárodných štandardoch ochrany ľudských práv a práv menšín. V treťom sme sa sústredili najmä na rozvíjanie konkrétnych zručností pri obhajovaní a monitorovaní stavu dodržiavania týchto práv. Podobne ako v predošlom projekte sme pracovali na báze modelových situácií a hrania rolí v simulovaných prípadoch porušovania ľudských práv. Opierali sme sa pri tom o skutočné udalosti, ktoré sa odohrávajú v našich mestách a obciach. Išlo napríklad o problémovú situáciu v obci, kde mestské zastupiteľstvo zakázalo vstup do obce obyvateľom rómskej národnosti, ktorí v nej mali trvalý pobyt. Úlohou účastníkov výcviku v tomto prípade bolo navrhnúť postupnosť krokov, ktoré môžu občania urobiť na ochranu svojich práv a zostaviť zoznam inštitúcií – domácich i medzinárodných – ktoré by mali konať alebo prijať opatrenia na riešenie tejto situácie, ako i tých, na ktoré sa môžu občania aktívne obrátiť pri ochrane porušovaných práv.

Pomerne veľký priestor sme na kurzoch dali metodológii monitorovania ľudských práv. Oslovili sme Helsinský výbor pre ľudské práva, našu partnerskú organizáciu z Poľska, a pozvali skúsené lektorky Zuzanu Fialovú a Máriu Kedziersku. Naši účastníci sa dozvedeli veľa o plánovaní monitoringu, technikách monitorovania, príprave správy z monitoringu a práci s médiami. Mali možnosť pripraviť si i vlastné modelové plány monitoringu ľudských práv v konkrétnej oblasti (detské domovy, psychiatrické liečebne, väznice) a prezentovať ich ostatným účastníkom kurzu.

Naším hosťami boli aj renomovaní odborníci na oblasť ochrany ľudských práv -Daniel Šváby, sudca Ústavného súdu SR, Ján Šikuta z úradu Vysokkej komisárky pre utečencov OSN- a menšinovú problematiku - Klára Orgovánová z Nadácie Inforoma, Nataša Slobodníková z Klubu rómskych žien. Prezentovali svoj pohľad na problémy, ktorými sa na Slovensku i v širšom európskom priestore stretávame a hovorili o svojich skúsenostiach s prácou na poli presadzovania a ochrany ľudských práv.

Projekt pokračuje v roku 2001 a je finančne podporený Programom MATRA holandskej vlády a je realizovaný v spolupráci s našou partnerskou organizáciou Minority Rights Group International z Veľkej Británie

Koordinátorka projektu: Šarlota Pufflerová

Konštitucionalizmus v strednej a východnej Európe (1995 – 2000)

Tento projekt dlhodobo realizovaný nadáciou v roku 2000 končí. Publikácia Občan a verejná správa i metodologická príručka pre učiteľov, ktoré boli v rámci projektu pripravené tímami právnikov a psychológov, boli zadané do tlače v júni 2000.

V apríli 2000 absolvovalo na Donovaloch tridsaťdva učiteľov a učiteliek trojdňový tréning trénerov, na ktorom sa pripravovali na ďalšie odovzdávanie poznatkov a zručností získaných počas aktivít projektu svojim kolegom a kolegyniam. Zdokonaľovali sa v komunikačných zručnostiach a dozvedeli sa viac o dynamike skupiny v procese učenia. V závere kurzu si pripravili aj svoje modelové tréningové plány. Rovnako sa zapojili do prípravy a výmeny vlastných metodík, ktorú podporila a pomohla zorganizovať naša nadácia.

V roku 2000, v poslednej fáze projektu, sa uskutočnilo šesť pracovných stretnutí s učiteľmi a učiteľkami vo všetkých troch regiónoch, ktoré boli určené na metodologickú prípravu tematicky orientovanú na najviac žiadané témy. V júni 2000 sme zrealizovali tri záverečné regionálne konferencie s zameraním na decentralizáciu v školstve a zvyšovanie účasti občanov – rodičov, učiteľov i žiakov - na rozhodovaní o veciach verejných a ich vplyve na lepšiu kvalitu nášho školstva. Ako hostia sa na nich zúčastnili predstavitelia samosprávy a štátnej správy, ktorí prezentovali skúsenosti získané na seminári v Poľsku a diskutovali s našimi učiteľmi a učiteľkami o súčasnom stave a svojich predstavách o decentralizácii školstva na Slovensku. V závere boli absolventom výcvikového programu

odovzdané certifikáty potvrdené nadáciou i metodologickými centrami v Banskej Bystrici, Prešove i Bratislave.

Projekt finančne podporila americká nadácia Pew Charitable Trusts a bol koordinovaný na medzinárodnej úrovni Americkou radou učených spoločností (ACLS).

Koordinátorka projektu: Šarlota Pufflerová

Cesta do Európy

Projekt bol zameraný najmä na občianske, medzikultúrne zblížovanie v prihraničných slovensko-maďarských a slovensko-rakúskych lokalitách, realizovaný za finančnej podpory PHARE – Fond malých projektov Úradu vlády, UNIT – Centrálna finančná a kontrakčná jednotka.

Ústrednou myšlienkou projektu bolo oživiť cezhraničnú spoluprácu a zapojiť občanov, hlavne miestne samosprávy a študentov. Vedľajšie ciele projektu sa snažili :

- propagáciou myšlienky znovuvybudovania Štúrovského mosta a príkladom obnovy malých mostov na slovensko - rakúskej hranici zapojiť miestnych občanov do aktivít zameraných na oživenie a ozdravenie cezhraničných vzťahov
- zapojením rakúskej a maďarskej strany zviditeľniť možnosti spolupráce a oživenia vzťahov na lokálnej úrovni
- zavádzať princípy otvorenej občianskej spoločnosti a demokracie do každodenného života

Realizačná časť projektu zahŕňala dve aktivity:

Okrúhly stôl starostov prihraničných obcí s účasťou verejnosti (asi 60 občanov). Táto aktivita bola zameraná na zlepšenie vzájomných vzťahov prihraničných obcí prostredníctvom miestnych aktivistov a starostov z prihraničných oblastí, ktorí majú skúsenosti v oblasti oživenia medziludských vzťahov po viacročnej stagnácii cezhraničných kontaktov.

Účastníkmi okrúhleho stola boli starostovia z prihraničných obcí, ktorí v minulosti participovali na rozvíjaní myšlienky nových pohraničných mostov na slovensko-rakúskej a slovensko-maďarskej. Hlavnými účastníkmi okrúhleho stola boli:

Jozef DORŠIČ - starosta obce Záhorská Ves

Ján ORAVEC - primátor mesta Štúrovo

KOVÁCS István - starosta obce Letkés

Jozef ZAJÍC - starosta obce Moravský Ján

Viliam ZIMAN - starosta obce Salka

OCSKAY Gyula – koordinátor euroregióny Dunaj – Váh – Ipel'

Moderátorkou okrúhleho stola bola Kaja Miková z Centra prevencie a riešenia konfliktov za asistencie p. Aleša Bednaříka tiež z Centra prevencie a riešenia konfliktov

Celé stretnutie sa nieslo v duchu vyjadrenej skepsy občanov Štúrova, ktorí súčasne dávali najavo nedočkavosť pri vybudovaní mosta. Verejnej diskusie sa zúčastnilo približne 50 občanov. V úvode stretnutia každý zo starostov priblížil situáciu, aká v ich obci vznikla v súvislosti s vybudovaním nového mosta cez Dunaj otvárajúceho nové možnosti komunikácie s obyvateľmi blízkej susednej krajiny. Občania pozorne počúvali, čo sa odzrkadlilo v dynamike druhej časti podujatia. Počas diskusie odznelo

niekoľko vyjadrení, ba až túžobných očakávaní občanov Štúrova čo najrýchlejšie dobudovať most zničený ešte počas druhej svetovej vojny a neobnovený do dnešných dní. Zdôrazňovali hlavne prednosti a výhody budúceho mosta. K diskusii s občanmi pozitívne prispeli prevažne starostovia z rakúsko-slovenskej hranice (Moravský Sv. Ján a Záhorská Ves), ktorí vykreslením objektívnych príčin brániacich rýchlemu postaveniu mosta priblížili občanom neľahkú situáciu pri k budovaní akýchkoľvek mostov, nielen toho Štúrovského, nielen mostov cez bujné rieky, ale aj mostov medzi ľuďmi. Starostovia preukázali dobrú vôľu aj pri splnení konkrétnych požiadaviek občanov, ako napr. predĺženie doby prevádzky colnice na moste v obciach Salka-Letkés.

Nekonfliktnosť slovensko-maďarského prihraničného spoluzitia sa dá dokumentovať aj malou účasťou médií na Okrúhlo stola starostov prihraničných obcí. Napriek prizvaniu väčšiny slovenských denníkov , štátnej ale aj súkromných televízií a iných elektronických médií a napriek zverejneniu v TASR a v SITA, mediálne výstupy sa objavili iba v denníkoch: Pravda, Národná obroda, v Slovenskom rozhlase

Témou okrúhleho stola bolo oživenie vzťahov na lokálnej úrovni už počas obdobia znovu vybudovania Štúrovského mosta. Avšak hlavným cieľom okrúhleho stola bolo nadobudnutie nových poznatkov a výmena skúseností z lokalít, ktoré týmto procesom oživenia už prešli alebo práve prechádzajú.

Druhou aktivitou projektu bolo **Trilaterálne stretnutie študentov** na tému "Oživenie cezhraničnej spolupráce" v prihraničných oblastiach. Účastníkmi tejto akcie boli študenti stredných škôl z prihraničných oblastí. Stretnutie bolo zamerané na nájdenie spoločných možností spolupráce mládeže v oblasti životného prostredia, vzdelávania, kultúry, vedy a výskumu, médií, ale hlavne v oblasti spolupráce mimovládnych organizácií. Cieľom tohto stretnutia bolo odkryť všetky možnosti spolupráce, spustiť sériu podobných stretnutí a vytvoriť sieť mladých organizátorov za účelom oživenia cezhraničnej spolupráce. Nemenej dôležitým prínosom bolo zoznámenie sa a priama komunikácia účastníkov spojená s bezprostrednou výmenou názorov, skúseností a možností, definovanie oblastí spolupráce a budúcich spoločných aktivít.

Koordinátorka projektu: Diana Némethová

Projekt bol podporený z prostriedkov programu PHARE.

Tolerantne do Európy

Projekt sa sústredil na medzikultúrne zblížovanie študentov stredných škôl Slovenska, nové prístupy pedagógov v etnicky zmiešaných oblastiach Slovenska – najmä na prácu s mládežou a pedagógmi, ktorí sú v úzkom kontakte s deťmi národnostných menšín Slovenska, prevažne však rómskej. Jeho hlavnou náplňou boli aktivity dvoch druhov:

1. Workshopy s pedagógmi boli jednodňovou aktivitou, ktorá umožnili pedagógom precvičiť si zvládnutie konkrétnych situácií, vyskytujúcich sa počas vyučovacieho procesu. Zamerali sme sa v prvom rade na prvý stupeň základných škôl. Prednosť v účasti na jednotlivých workshopoch mali učitelia s vyšším zastúpením rómskych žiakov v triedach z banskobystrického a z prešovského kraja. Okrem precvičenia rôznych metodologických prístupov, si mohli učitelia vymieňať svoje bohaté skúsenosti pri riešení konkrétnych prípadov z ich praxe a zároveň ozrejmiť konkrétne možnosti riešenia jednotlivých problémov.

Prvý workshop s pedagógmi sa uskutočnil v marci 2000 v Banskej Bystrici. Účastníkmi workshopu boli učitelia základných škôl z okolia Banskej Bystrice. Kriticky je možné zhodnotiť prístup pedagógov ako celkovo rezervovaný k daným menšinovým problémom v rámci tohto kraja (Banská Bystrica a okolie). Osobitne aktívny prístup sme zaznamenali u jedného účastníka workshopu, ktorý aktívne motivoval ku práci s menšinami. Jednalo sa o rómsku menšinu, ktorá je v tomto kraji zastúpená v najväčšej miere.

Návrhy tohto účastníka neboli ostatnými rešpektované, čo súvisí zrejme s neochotou k nadmernej činnosťou pedagóga v rámci vlastného voľného času.

Úplne rozdielny prístup k rómskej problematike v školstve zaujali pedagógovia druhého workshopu, konaného v Prešove tiež v marci. Predpokladáme, že ich aktívny prístup vyplýva z nevyhnutnosti dlhodobo riešiť problémy súvisiace s vysokým zastúpením detí z rómskej menšiny v školách východoslovenského kraja. Pedagógovia sa denne stretávajú s problémami, ktorých riešenie často záleží len na nich - nie sú riešené ani legislatívne, ani inak. Navyše pedagógovia nemajú žiadne metodické pokyny pri riešení týchto netypických, ale častých situácií v rámci vyučovacieho procesu. Workshop ocenili v prvom rade preto, lebo si mohli priamo vydiskutovať postupy, ktoré uplatňujú pri riešení každodenných problémov. Týkali sa však prevažne rodičov rómskych detí. Padlo niekoľko užitočných rád a návrhov ako postupovať. V závere pedagógovia vyslovili požiadavku riešiť aktuálne problémy alternatívnymi spôsobmi a s aktívnou pomocou Ministerstva školstva SR.

Diskusné skupiny s tréningom boli aktivitou slúžiacou na vytváranie priestoru pre spoznanie druhej strany, k odbúravaniu predsudkov a negatívnych postojov medzi majoritou a menšinami žijúcimi na etnicky heterogénnom území. Účastníkmi **prvej diskusnej skupiny** boli študenti Gymnazií z Nítry. Dvojdná aktivita sa uskutočnila v polovici mája 2000 vo Vrábloch.

Cieľovou skupinou boli stredoškolskí študenti – gymnazisti 3. ročníka - so slovenského a z maďarského gymnázia. Priebeh tréningu aj záverečné hodnotenie jednotlivých účastníkov potvrdilo, že daná téma je pre túto vekovú skupinu veľmi prítlačivá. Študenti – stredoškólači sú na jednej strane schopní už veci samostatne posúdiť, vytvoriť si vlastný názor, na druhej strane však sú ešte stále otvorení formovaniu a zmene postojov. Nové skúsenosti prijímajú väčšinou aktívne a je predpoklad, že pri ďalšom upevňovaní zmenených / nových postojov bude tolerantné správanie pre nich samozrejmosťou. Zároveň pôsobia vo svojom prostredí ako model pre svojich spolužiakov, t.j. môžu svoje prostredie sústavne formovať smerom k väčšej tolerancii.

Druhá **diskusná skupina s tréningom** sa uskutočnila v Senci začiatkom júna 2000.

V tomto prípade cieľovou skupinou bola jedna trieda stredoškolských študentov – gymnazistov 2. ročníka slovenského gymnázia zo Senca. Ponúkaná téma tréningu aj tréningová forma sa ukázali byť príliš náročné na túto vekovú skupinu študentov, prejavovali sa veľmi nezrelo, pracovali rezervovane a neaktívne, robilo im problém zovšeobecniť skúsenosť z cvičenia. Je možné, že išlo o špecifický problém práve tejto skupiny účastníkov. Pozorovali sme, že veľká časť študentov bola nositeľom hostilných postojov voči niektorým národnostiam, pravdepodobne osvojených z domáceho prostredia a keďže sa cítili byť silnými (sme tu doma, tí druhí sa majú prispôbiť nám a pod.), bolo vidieť, že necítia vnútornú potrebu korigovať svoje postoje alebo otvoriť sa viac iným. Aj takáto je časť slovenskej populácie.

Malá časť študentov po skončení dala najavo, že ich téma zaujala, bol to ich prvý kontakt s témou, zdá sa im to potrebné a užitočné. To je signálom, že napriek ťažšiemu priebehu tréningu môže priniesť aspoň znepokojujúcu informáciu do osvojenej schémy správania sa voči iným, ktorá má potenciál motivovať mladého človeka k ďalšiemu osvojovaniu si relevantných poznatkov. Je zrejme, že na mladých ľudí treba systematicky a programovo pôsobiť (skôr, než si pevne osvoja odmietavé a netolerantné postoje voči menšinám, aby aspoň začali uvažovať o danej problematike. Bolo by však vhodné začať už v skoršom veku, na základnej škole, kedy sú deti viac otvorené prijímaniu nových informácií aj odovzdávaniu vlastných skúseností. Adolescentný vek je obtiažnejší, mladí ľudia sú zaujatí najmä vlastným psychickým, fyzickým a sociálnym vývinom - nevedia sa orientovať sami v sebe. Na intervencie tohto typu je vhodná i pre mladých ľudí vyššej vekovej skupiny (okolo 18. roku života), kedy dokážu veľmi dobre logicky aj emocionálne spracovať informácie a skúsenosti. Aj tento tréning varovne poukázal na nutnosť pracovať s danou témou, ak sa chceme začleňovať do európskych štruktúr ako tolerantná a vyspelá krajina.

Veľký záujem pedagógov, hlavne východného Slovenska, o riešenie situácie národnostných menšín v školstve je pre nás výzvou k uskutočneniu ďalšieho projektu. Zapadá do širšieho celku reťaze našich

aktivít spojených s prácou s národnostnými menšinami na území celého Slovenska. V rámci každej z našich aktivít sa v prvom rade snažíme o zlepšenie vzťahov medzi majoritou a národnostnými menšinami na Slovensku ako jednej z podmienok začlenenia sa do európskych štruktúr.

Workshopy s pedagógmi si kládli za cieľ zlepšiť vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi prostredníctvom ponuky nových prístupov pedagógov k etnickým menšinám. Úspech workshopov bol dosiahnutý vo väčšej miere na východnom Slovensku. Účinným prostriedkom k riešeniu otázky menšín v školstve by mohli byť aktívne metodické stretnutia pedagógov, počas ktorých by mohli získať nové vedomosti a zručnosti v prístupe k menšinovým žiakom.

Je nevyhnutné iniciovať takéto stretnutia a získať aj podporu ministerstva školstva, pretože v niektorých krajoch ide celoplošne o významný problém. Dôležité je tiež hľadať riešenia prípravy pedagógov na konkrétne extrémne situácie, kedy je nútený sám učiteľ alebo učiteľka niesť celé bremeno problému na úkor svojho finančného zárobku a svojho voľného času. Závažnosť problému je tiež daná nedostatočnou výbavou pedagógov riešiť mnohé vzniknuté problémy, pretože neexistuje platforma, ktorá by ich v problémových situáciách oprávňovala konať v prospech dieťaťa. Súčasne legislatívnu úpravu považujú učitelia za zastaralú a neodbornú.

Projekt bol realizovaný v rámci programu ZLEPŠOVANIA ETNICKÝCH VZŤAHOV A PRÁV MENŠÍN V STREDNEJ A JUHOVÝCHODNEJ EURÓPY za finančnej podpory spoločnej iniciatívy Nadácie King Baudouin Foundation, Nadácie otvorenej spoločnosti - Open Society Foundation Bratislava, Charles Stewart Mott Foundation a Európskej kultúrnej nadácie

Koordinátorka projektu: Diana Némethová

Letný tábor tolerancie 2000

Nadácia Občan a demokracia sa už niekoľko rokov venuje aktivitám zameraným na medzietnické zblížovanie. Jedným z takýchto projektov bol aj **Letný tábor tolerancie 2000** so zameraním na ľudovú kultúru a tradície, ktorý sa uskutočnil v malebnej prírode Oravského regiónu v júli 2000. V projekte išlo o medzikultúrne zblížovanie detí rôznych národností z celého územia Slovenska formou aktívneho zoznámenia sa s ľudovými remeslami a tradíciami.

Tábora tolerancie sa zúčastnilo 36 detí z Prešovského a Rožňavského okresu. Ich výber bol určený kritériom národnostných škôl. Oslovili sme základné školy s vyučovacím jazykom ukrajinským (v Prešove) a maďarským (v Rožňave). Podarilo sa nám tak získať deti z dvoch lokalít Slovenska zastúpených vo vyrovnanom pomere deťmi slovenskej, maďarskej, rómskej, rusínskej a ukrajinskej národnosti. Uprednostňovali sme prevažne deti zo sociálne slabších rodín. Vek detí sme ohraničili na 9 – 11 rokov. Počas celého pobytu sa deťom venoval 7-členný tím odborníkov z Nadácie Občan a demokracia a ich spolupracovníkov v podobne rozdielnom národnostnom zastúpení.

Skúsenosti s táborom tolerancie z minulého roka nám umožnili "postaviť latku vysoko" a za cieľ multietnického tábora sme zvolili:

- umožniť deťom aktívnym spôsobom spoznať kultúru ostatných etník žijúcich na Slovensku a jej prostredníctvom budovať pozitívne vedomie vlastnej etnickej identity
- naučiť deti všetkých etnických skupín k úcte rôznorodého chápania spoločnosti na základe obojstranného akceptovania svojej kultúry, a tým prispieť k formovaniu ich budúcich postojov zbavených negatívnych predsudkov
- prostredníctvom najrozličnejších motivačných a inšpiratívnych metód a postupov umožniť všetkým deťom spoznať svoje vlastné schopnosti či nadanie a podnietiť ich kreativnosť.

Program 7-dňového tábora bol postavený formou zábavných, tvorivých a inšpiratívnych hier v nádhernej prírode Oravy, a to jednak v priestoroch rekreačného zariadenia Chata Srňacie a jednak

v Skanzene ľudovej kultúry v Zuberici. Vynikajúce možnosti poskytované skanzenom nám umožnili využiť historické objekty v areály skanzenu na praktizovanie jednotlivých ľudových remesiel. Deti uprednostňovali prevažne hrnčiarsky kruh, zhotovovanie píšťaliek, vyrážanie do kože, pletenie košíkov, ale nepohrdli ani zábavnými činnosťami ako jazdenie na koni, či chodenie na chodúľoch. Deti tak spoznali tradičné remeslá, ktoré sa vyskytujú u všetkých európskych kultúr. Okrem praktizovania jednotlivých remesiel bol program pre účastníkov tábora spestrený malým návratom k spoločnej minulosti poznávacím zájazdom do Oravského zámku.

Uskutočnením Tábora tolerancie nadácia Občan a demokracia prispela k zlepšeniu vzťahov medzi etnickými skupinami na Slovensku, čím urobila ďalší krôčik k budovaniu občianskej spoločnosti.

Projekt bol uskutočnený s finančnou podporou Nadácie otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation.

Koordinátorka: Diana Némethová

Centrum ľudských práv

Ľudské práva pre každého

Ťažiskom a cieľom projektu bolo poskytovať kvalifikovanú právnu pomoc občanom i ne-občanom SR, ktorých ľudské práva boli porušené a ktorí nemajú dostatok finančných prostriedkov na úhradu právnych služieb, pričom naša činnosť bola založená na úzkej spolupráci so študentmi práva, ktorí sa priamo podieľali na riešení konkrétnych právnych problémov.

V rámci vytvoreného Centra ľudských práv poskytovali traja právnici bezplatne právnu pomoc fyzickým osobám prostredníctvom telefónu, elektronickej pošty, osobných stretnutí i stretnutí s klientmi v "teréne" (narkomani, prostitútky). Právna pomoc sa realizovala v snahe nielen vyriešiť problém, ale ho klientovi aj podrobne objasniť, vysvetliť možnosti a spôsoby jeho riešenia tak, aby si bol schopný svoje práva v konkrétnom prípade alebo v budúcnosti uplatňovať samostatne. Išlo nielen o konzultácie, ale v prípade potreby aj plné právne zastúpenie na základe dohody o plnomocenstve s advokátskou kanceláriou, vďaka čomu ako - i veľmi úzkej a intenzívnej spolupráci s advokátskou kanceláriou - bola zabezpečená kvalifikovaná právna pomoc aj tam, kde je nevyhnutné zastúpenie advokátom.

Ďalšími z rozvíjaných aktivít boli konzultácie pri príprave informačných materiálov, i redakčná príprava takýchto materiálov objasňujúcich niektoré čiastkové právne problémy (možnosti náhradnej rodinnej výchovy, práva policajtov pri služobnom zákroku...). Nemenej významné boli naše ďalšie činnosti: participácia na organizovaní a potom aktívna účasť na odborných fórach riešiacich otázky systémových mechanizmov ochrany práv (verejný ochranca ľudských práv - ombudsman, legislatívny proces, transparentnosť vo verejnej správe), práca na príprave a pripomienkovaní návrhov zákonov, (zákon o prístupe k informáciám, novela ústavy – časť týkajúca sa verejného ochranca ľudských práv, novela zákona o Slovenskom národnom stredisku pre ľudské práva, a pod.) účasť v odborných pracovných skupinách v ústredných orgánoch štátnej správy i početné vzdelávacie aktivity pre skupiny s rôznym profesionálnym zastúpením, najmä tréningy zamerané na šírenie poznatkov z oblasti ľudských práv a zručností pri ich obhajovaní. Tým, že Nadácia Občan a demokracia realizovala projekt právnej pomoci, rozšírila portfólio svojich činností o ďalšiu aktivitu zapadajúcu do jej misie. Zosúladiła tak tréningovú činnosť nadácie zameranú na právne vzdelávanie a praktickú činnosť v oblasti poskytovania právnej pomoci.

Do právneho poradenstva boli zapojení aj študenti práva, ktorí tak už počas štúdia získali kontakt so živým klientom i záujem na riešení konkrétnych prípadov, pričom očakávaným ziskom nie je finančná hodnota, ale motivácia a chuť obhajovať hodnoty demokracie a ľudských práv. Poskytovaním právneho poradenstva sa zvýšil prístup nesolventných občanov k bezplatnej právnej pomoci. Touto

činnosťou, ale aj prostredníctvom vzdelávacích aktivít, sa významnou mierou uskutočňoval jeden z hlavných cieľov projektu – pozdvihnutie právneho vedomia obyvateľov Slovenskej republiky.

Pri realizácii projektu právnici Centra prostredníctvom rozvíjania spomenutých aktivít získali nielen prehľad o oblastiach, v ktorých dochádza najčastejšie k porušovaniu ľudských práv, ale aj o slabých miestach vnútroštátnych mechanizmov ochrany práva, napr. preťahy v konaní v správnom, ale i súdnom konaní, nedostatočná kvalifikácia pracovníkov štátnej správy, pri vyšetrowaní rasových útokov nesprávna kvalifikácia políciou, prokuratúrou i súdmi. Získali sme tak množstvo podnetov v nasledujúcom roku pokračovať v začatých aktivitách a ďalej rozvíjať všetky druhy činností obsiahnuté v tomto projekte.

Projekt bol finančne podporený Nadáciou otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation a COLPI

Koordinátorka projektu: Zuzana Dlužořová

Právna pomoc mimovládnyim organizáciám

Od apríla roku 1999 do apríla 2000 bola realizovaná časť projektu Centra Ľudských práv zameraná na právnu pomoc mimovládnyim organizáciám. V rámci tohto projektu poskytovalo Centrum právnu pomoc mimovládnyim organizáciám v dvoch základných oblastiach, ktoré sa odlišovali podľa charakteru poskytovaných služieb.

Na jednej strane právnici Centra poskytovali klasickú právnu pomoc a zastúpenie, ktoré boli realizované priebežne počas celého hodnoteného obdobia. Bolo identifikovaných niekoľko veľmi často sa vyskytujúcich problémov, pre ktoré MVO vyhľadávajú pomoc Centra, najmä pri riešení inštitucionálnych záležitostí MVO. Právnici Centra v takýchto prípadoch vypracovali príp. následne redigovali vypracované základné dokumenty potrebné pre založenie a vznik nových MVO, právne upravili ich doterajšiu formu pôsobenia, pôsobili tiež ako právni zástupcovia MVO pri zakladaní nových organizácií pred administratívnymi orgánmi. Právnici Centra riešili viacero prípadov, kde v niekoľkých organizáciách prišlo pri organizačných zmenách k rozporom a snahám o rozdelenie organizácie, dokonca v jednom prípade až "vytunelovanie" organizácie. Rovnako sa vyskytli problémy s ochranou pred neoprávneným používaním mena organizácií ako i niekoľko prípadov, v ktorých bolo potrebné obhajovať dobrú povesť právnickej osoby.

Ďalšie prípady riešené Centrom sa týkali domáhania sa práva na informácie, účasti na rozhodovacích procesoch, viaceré kauzy boli tiež zamerané na ochranu životného prostredia. Mimoriadne závažnými sa javia i problémy s nájomnými vzťahmi MVO, nakoľko v Slovenskej republike neustále panuje obdobie "raného" (mimoriadne dravého) kapitalizmu bez rešpektu k platnému právnemu poriadku a k uzatvoreným zmluvám. Právnici Centra v týchto prípadoch poskytovali právne konzultácie (osobne, e-mailom, telefonicky alebo písomne), pripravovali podania na orgány verejnej správy alebo súdy, resp. zastupovali klientov v administratívnych alebo súdnych konaniach.

Druhou oblasťou, v ktorej právnici Centra poskytovali predstaviteľom MVO právnu pomoc, bola príprava a pripomienkovanie legislatívnych návrhov. Ide najmä o pripomienkovanie a prácu na návrhu zákona o nadáciách, pripomienkovanie a následne vypracovanie návrhu zákona o prístupe k informáciám, príprava návrhu zákona o sociálnoprávnej ochrane detí, ako aj pripomienkovanie novely ústavy a iné práce týkajúce sa zakotvenia nového inštitútu ombudsmana (verejného ochrancu práv) v slovenskom právnem poriadku. Spolupráca s MVO predstavovala prípravu pripomienok a formuláciu záujmov MVO do právneho jazyka, formuláciu vlastných návrhov ako aj doplnkov. Právnici Centra zastupovali MVO na pracovných stretnutiach a v rôznych pracovných skupinách pripravujúcich návrhy nových alebo novelizáciu už platných predpisov.

Projekt finančne podporila Nadácia pre podporu občianskych aktivít

Koordinátor: Tomáš Kamenec

Jesenná škola ľudských práv 2000

V rámci projektu Budúci právnici za ľudské práva, ktorý bol určený pre študentov práva, (ktorý priamo nadviazal na predchádzajúce ročníky Jarných a Letných škôl ľudských práv z rokov 1997 –1999), sa uskutočnila Jesenná škola ľudských práv v spolupráci s Centrom pre podporu miestneho aktivizmu. Prebiehala počas siedmych dní v októbri a bola určená pre študentov práva, ktorí absolvovali minimálne štyri semestre na niektorej z právnických fakúlt na Slovensku. Jesennej škole predchádzali úvodné stretnutia na právnických fakultách v Banskej Bystrici, Bratislave a v Košiciach.

Škola ľudských práv vytvorila študentom práva priestor na riešenie prípadových štúdií týkajúcich sa ľudských práv, simulovanie občianskeho a trestného súdneho pojednávania a tréningovanie svojich zručností špecifických pre budúcu prácu právnika (napr. právna analýza) i všeobecne potrebných (napr. ústny prejav, argumentácia). Obohatením programu boli zaujímaví hostia pôsobiaci v oblasti práva, ale aj hostia z iných oblastí spoločenského života.

Jednotlivé aktivity, ktoré boli pripravované pre účastníkov škôl, majú priamy súvis s porušovaním ľudských práv na území Slovenska a využívaním prostriedkov právnej ochrany na medzinárodných orgánoch. Týkajú sa najmä: postavenia občana v správnom, stavebnom a územnom konaní, postavenia občana v občianskom a trestnom súdnom konaní, preskúmania rozhodnutí orgánov štátnej správy súdmi, oprávnenosti zásahov príslušníkov Policajného zboru SR a obecnej polície, aplikácie medzinárodných dohovorov v oblasti ľudských práv.

Novým prvkom podujatia boli výjazdy do "terénu". Účastníci sa zaoberali "živými" prípadmi. Navštívili miesta kde sa mohli stretnúť s autentickými osobami riešených súdnych sporov, klásť im otázky, ujasniť si podrobnosti, ktoré im pomohli lepšie sa zorientovať v problematike a pochopiť uvažovanie oboch strán v spore. Neskôr počas modelového riešenia problému v skupine mali lepšiu predstavu o mnohých často nezanedbateľných a dôležitých detailoch, ktoré môžu zohrať rozhodujúcu úlohu pri vynesení rozsudku na súde alebo pri obhajobe klienta.

Vzdelávanie študentov práva pri osvojovaní si vedomostí formou aktívnej participácie sa osvedčilo a o oblasť ľudských práv je skutočný záujem. Toto konštatovanie vyplýva z vyjadrení študentov počas záverečnej diskusie Jesennej školy ľudských práv 2000. Študenti prejavili záujem o ďalšie stretnutia podobného charakteru v ďalšom období .

Projekt bol realizovaný s finančnou podporou Nadácie otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation.

Koordinátorka projektu: Mária Kolíková

Program Právo na každý deň v roku 2000

Program Právo na každý deň je vzdelávací program zameraný na šírenie právnych poznatkov, ktoré sa zídu každému v bežnom živote, ako napríklad, kedy mi môže dať prenajímateľ výpoveď, aké mám práva ako obžalovaný, či ako založiť občianske združenie, komu treba ohlásiť zhromaždenie, ako funguje parlament, aké sú limity slobody prejavu alebo čo robiť s kúpeným autom, ktoré má skryté vady, v akej postupnosti sa dedí, ako urobiť závet, atď. Program Právo na každý deň charakterizuje nielen obsah šírených poznatkov, ale i spôsob, akým sa vedomosti o práve odovzdávajú iným. Právo sa vyučuje interaktívnymi metódami ako hranie rolí (sudcu, obhajcu, žalobcu), riešenie prípadových štúdií, vedenie diskusie na kontroverzné témy v spoločnosti, ale napr. i pantomímou či kreslením.

Program Právo na každý deň začala realizovať naša nadácia v roku 1999 v rámci pilotného projektu **"Študenti práva v roli učiteľov stredných škôl"** za finančnej podpory Street law, inc. V lete 1999 sa stretlo okolo 40 učiteľov stredných škôl a 30 študentov práva na jednotýždňovej letnej škole, kde sa zoznámili s obsahom programu Práva na každý deň a spoločne absolvovali tréning zručností a právnych poznatkov najmä v oblasti ľudských práv. Letná škola vytvorila priestor pre naštartovanie spolupráce medzi učiteľmi stredných škôl a študentov práv pri vedení interaktívnych hodín o práve na stredných školách. Učitelia spolu so študentmi práva mali možnosť na letnej škole vyskúšať si spoločné vedenie hodiny a následne získať spätnú väzbu od ostatných účastníkov.

V rámci projektu **"Podpora nových foriem vzdelávania na právnických fakultách"** finančne podporeného Pew Charitable Trusts študenti práva začali učiť hodiny o práve od októbra 1999 na viacerých stredných školách, nachádzajúcich sa najmä v troch mestách – v Košiciach, Banskej Bystrici a Bratislave. V týchto troch mestách nadácia organizovala pravidelné stretnutia so študentmi práva zapojenými v programe. Medzi hlavné ciele projektu patrila koordinácia študentov práva vyučujúcich na stredných školách a ich supervízia ako i vytvorenie podmienok pre zavedenie nového voliteľného predmetu Klinika Práva na každý deň na slovenských právnických fakultách. Etablovaním tohto predmetu by sa časť programu Práva na každý deň inštitucionalizovala na právnických fakultách a bola by tým zabezpečená dlhotrvajúca životaschopnosť celého programu. So zámerom predstaviť nový predmet právnickým fakultám nadácia vyrobila v spolupráci s OZ Media 3 krátkometrážny dokumentárny film o programe práve na každý deň a zorganizovala v novembri 2000 konferenciu kliniky práva na každý deň. Na túto konferenciu boli prizvaní predstavitelia právnických fakúlt, učitelia stredných škôl a študenti práva zapojení v programe ako i predstavitelia štátnej administratívy väznic, Štátnej školskej inšpekcie a mimovládne organizácie zapojené v programe. Zo zahraničia sa konferencie aktívne zúčastnili prof. Monika Plątek (Poľsko), prof. Viktor Pronkin (Rusko) a prof. David McQuoid-Mason (Juhoafrická republika). Konferencia kliniky práva na každý deň bola realizovaná i vďaka finančnej podpory Nadácie otvorenej spoločnosti – OSF a COLPI v rámci projektu **"Konferencia právnej kliniky právo na každý deň"**.

V programe Práva na každý deň medzi zdrojové materiály patria: publikácia Občan a demokracia distribuovaná spolu s metodickou príručkou pre učiteľov a brožúra vydané nadáciou NOS-OSF v rámci edície pod spoločným názvom Práva pre každého. K brožúram v edícii Práva pre každého pripravujeme metodickú príručku pre učiteľov v rámci projektu **"Rozvoj programu Práva na každý deň na Slovensku"** finančne podporeného Street law, Inc. V rámci finančnej podpory tohto projektu sú hradené i niektoré výdavky súvisiace s organizáciou pravidelných stretnutí so študentmi práva, ktorí vedú hodiny o práve na stredných školách.

Koordinátorka projektu: Mária Kolíková

Monitoring dodržiavania zákona o slobodnom prístupe k informáciám a jeho medializácia.

Cieľom projektu je bezprostredne po nadobudnutí účinnosti zákona o prístupe k informáciám napomôcť jeho implementácii. Mapovať a monitorovať vo vybraných regiónoch dodržiavanie zákona, problémy pri tom vznikajúce a aktivity verejnej správy smerujúce k naplneniu tohto zákona. V spolupráci so žurnalistami propagovať zákon o prístupe k informáciám a priblížiť občanom a občiankam možnosti reálneho uplatňovania zákona v bežnom živote. Realizačná fáza projektu sa uskutoční v roku 2001.

Projekt je rozdelený do dvoch častí. Prvú časť tvorí pilotný program monitorovania implementácie zákona o prístupe k informáciám, v rámci ktorého pripravujeme tréningy pre skupinu občianskych aktivistov zamerané na získanie zručností potrebných na realizáciu monitoringu. Po ukončení tréningových stretnutí, pri samotnom monitoringu sa bude naša nadácia zameriavať na monitorovanie v bratislavskom regióne, ale samozrejme bude participovať aj na prípadných paralelných monitorovacích aktivitách v iných mestách na Slovensku. Výsledky monitoringu budú spracované v správe, ktorá bude doplnená prípadovými štúdiami z ďalších regiónov, v ktorých bude prebiehať

monitoring realizovaný ďalšími účastníkmi našich kurzov. Správa bude zverejnená prostredníctvom rôznych médií, regionálnych aj celoštátnych (tlačová konferencia, tlačové správy) a tiež bude k dispozícii štátnym a samosprávnym orgánom daných lokalít. Zverejnenie a medializácia výsledkov pilotného programu monitorovania môže priamo ovplyvniť činnosť monitorovaných inštitúcií či orgánov verejnej správy a môže mať aj do budúca preventívnu funkciu.

V rámci druhej časti projektu pripravujeme dva jednodňové workshopy pre žurnalistov z celého Slovenska. Cieľom je udržať zákon o prístupe k informáciám v pozornosti médií a zverejnením výsledkov občianskeho monitoringu napomôcť jeho propagácii. Mnoho ľudí sa v súčasnosti málo snaží ovplyvňovať riešenie problémov vo svojom okolí. Často je to z dôvodu časovej náročnosti, ktorú si to vyžaduje. Komplikovaný systém miestnej samosprávy a štátnej správy, nejasné kompetencie, to všetko sú veci, v ktorých sa ťažko vyzná aj veľmi skúsený občan. Neraz môže byť problémom nerozpoznanie možností riešenia určitého problému. Zákon o prístupe k informáciám je krokom vpred, jeho uplatňovanie si však vyžaduje občana istého si svojimi právami a povinnosťami. Tento cieľ si vyžaduje určitý čas na svoje naplnenie. Naším cieľom je poskytnúť možnosť najaktívnejším občanom a občiankam naučiť sa tento zákon prakticky a efektívne používať.

Projekt je finančne podporený programom Tvoja zem Nadácie Ekopolis.

Koordinátorka projektu: Marcela Mezianová

Zákon o prístupe k informáciám pre environmentalistov

Cieľom projektu bolo oboznámiť aktivistov pôsobiach v environmentálnej oblasti o novoprijatom zákone o prístupe k informáciám. Nový zákon dáva možnosti občanom aktívne sa zapájať do procesov rozhodovania o veciach verejných. Práve v oblasti životného prostredia existoval zákon upravujúci prístup k informáciám už od roku 1998. Prijatím nového, oveľa širšieho zákona o prístupe k informáciám sa mení situácia aj pre organizácie a aktivistov pôsobiach v oblasti životného prostredia.

Projekt bol zameraný práve na spomínanú zmenu. Dvojdňové tréningové stretnutie v novembri 2000 malo za cieľ poskytnúť účastníkom prehľad a základné vedomosti o novom zákone o slobodnom prístupe k informáciám. Tréning bol vedený skúsenými právnikmi – Tomášom Kamencom, Pavlom Žilinčíkom a Vladom Pirošíkom. Tak ako počas iných tréningových stretnutí, aj tu sme kládli dôraz na aktivitu účastníkov a na učenie sa zážitkovými metódami. Účastníci tréningu majú možnosť aj po skončení tréningu konzultovať prípadné vznikajúce otázky ohľadom uplatňovania zákona o prístupe k informáciám. Niektorí z účastníkov tohto tréningu sa zapoja aj do monitoringu spomínaného zákona realizovaného našou nadáciou.

Projekt bol realizovaný za finančnej podpory Millieu Kontakt z Holandska.

Koordinátorka projektu: Marcela Mezianová

Finančná správa za rok 2000

Príjmy:

A. Príjmy projektov (Granty)		
COLPI		1 659 230,00
Nadácia Otvorenej Spoločnosti		250 000,00

Nadácia Otvorenej Spoločnosti			250 000,00
American Council of Learned Societes			1 563 480,06
Phare Small Grants			272 925,30
Council of Europe			637 953,33
Nadácia pre podporu občianskych aktivít			172 000,00
Council of Europe			304 018,17
Nadácia pre podporu občianskych aktivít			68 800,00
Street Law Inc.			459 324,97
Street Law Inc.			5 656,63
Minority Rights Group International-MATRA			1 410 326,61
Milievkontakt Oost-Europa			63 629,57
COLPI/ NOS-OSF			256 225,00
COLPI/ NOS-OSF			379 728,91
Ekopolis-Tvoja zem			250 000,00
COLPI/ NOS-OSF			402 568,00
Phare Small Grants			210 445,42
Spolu			8 616 311,97
B.			
Úroky z peňažných vkladov			191 686,91
Výnosy spôsobené kurzovými rozdielmi			949 188,46
Príspevky od súkromníkov			475,00
Mimoriadne výnosy			59 507,10
Výnos z prenájmu			92 340,00
Príležitostný predaj kníh			3 050,00
Ostatné prevádzkové výnosy			800,04
Spolu			1 297 047,51
C.			
Prenos nevyčerpaných prostriedkov z roku 2000			2 857 686,13
Spolu			2 857 686,13
Príjmy celkom:			12 771 045,61

Výdavky:

A.				
Náklady na projekty				
a) Mzdové náklady				3 273 833,65

Mzdy					3 215 840,10
Sociálne zabezpečenie					57 993,55
b) Prevádzkové náklady projektov					5 459 295,80
Odpisy					376 259,20
Komunikačné náklady projektov					287 881,41
Prenájom priestorov pre projekty					540 628,11
Školenia, semináre projektov					1 071 758,40
Cestovné projektov					555 549,45
Ostatné náklady projektov					458 305,02
Ostatné služby v rámci projektov					557 617,58
Organizovanie vzdelávacích akcií - publikačná činnosť					193 028,63
Posudková poradenská činnosť, lektorovanie					1 418 268,00
B.					
Náklady na správu nadácie					435 220,63
Ostatné poplatky, služby					53 796,74
Kurzové rozdiely					334 386,89
Poskytnuté príspevky					14 403,90
Poistná udalosť-sl.auto-oprava					32 633,10
Výdavky spolu:					9 168 350,08

Stav majetku					
k 1. 1. 2000					1 901 304,00
k 31. 12. 2000					2 410 969,00
Pohyb majetku					509 665,00
Príloha k finančnej správe za rok 2000					
Správa nadácie: najviac 15 % z obratu roku 2000					
Obrat roku 2000:					8 675 619,83
15%					1 301 342,97
V roku 2000 účtované na správu:					435 220,63

Záver

Rok 2000 bol pre našu nadáciu náročný. Končil jeden z najväčších a najdlhších projektov Konštitucionalizmus v strednej a východnej Európe a naplno sa rozvinuli aktivity Centra ľudských práv. Mnohí z nás sa spolu s predstaviteľmi iných mimovládnych organizácií aktívne zapojili do kampaní – za prijatie dobrého zákona o prístupe k informáciám, za silného ombudsmana, proti rasizmu... V ďalšom roku budeme pokračovať v našej práci v rámci pokračujúcich projektov i kampaní: Sústreďíme sa na občianske monitorovanie zavádzania informačného zákona do praxe na úrovni štátnej správy i samosprávy v kontexte pripravovanej decentralizácie a reformy verejnej správy. Budeme sa ďalej zasaďovať sa inštitucionalizovanú ochranu ľudských práv a podieľať sa na príprave legislatívy. Nadvižeme spoluprácu s Policajným zborom SR pri príprave metodiky riešenia rasovo-motivovaných trestných činov a budeme sa snažiť prispieť k vytvoreniu novej koncepcie vzdelávania polície s dôrazom na ľudské práva a komunikáciu s občanmi. Ďalej tvorivo obohatíme aktivity Centra ľudských práv a program Právo na každý deň sa pokúsime preniesť aj na pôdu Právnickej fakulty v Trnave v úzkej spolupráci s jej učiteľmi. Ďalej budeme rozvíjať spoluprácu s učiteľmi stredných škôl na poli vzdelávania v oblasti ľudských práv. Nadvižeme nové partnerstvo s predstaviteľmi väzenskej a justičnej stráže a spoločným úsilím pripravíme výcvikový program s podobným zameraním.